

Odnos učiteljev do učencev s prilagoditvami v osnovni šoli in izkušnje v času epidemije COVID-19

Pika Drobnič

Osnovna šola Vodmat, Ljubljana; Gimnazija Poljane, Ljubljana

Luna Steiner

Osnovna šola Vodmat, Ljubljana; Gimnazija Bežigrad, Ljubljana

Mateja Sitar Zevnik

Osnovna šola Vodmat, Ljubljana

izr. prof. dr. Maja Drobnič Radobuljac, dr. med., spec. otr. in mlad. psihiatrije*

Center za mentalno zdravje, Univerzitetna psihiatrična klinika Ljubljana, Ljubljana

Korespondenca:

*e-naslov: maja.radobuljac@mf.uni-lj.si

IZVLEČEK

Uvod: V slovenski zakonodaji so učencem, ki se zaradi zdravstvenih ovir ali obveznosti pri intenzivnih športnih ali umetniških aktivnostih ne zmorejo šolati na enak način kot preostali učenci, omogočene prilagoditve pouka. Odnos učiteljev do učencev vpliva na njihovo počutje in uspešnost šolanja. Namen raziskave je bil oceniti odnos učiteljev do učencev s statusom športnika ali umetnika (status) in učencev z odločbo o usmerjanju otrok s posebnimi potrebami (odločba) in izkušnje učencev in učiteljev v času pouka na daljavo.

Metodologija: V raziskavi je sodelovalo 34 učiteljev. Izpolnjevali so spletno anketo v spletnem orodju 1KA. Analiza podatkov je bila opravljena s pomočjo spletnega orodja 1KA in Microsoft Excel. Protokol raziskave je odobrila Komisija Republike Slovenije za medicinsko etiko (soglasje št. 0120-108/2020/3 in 0120-108/2020/6).

Rezultati: Učitelji imajo do možnosti, da imajo učenci status in odločbo pozitiven odnos. Statistična analiza odgovorov kaže, da so učitelji mnenja, da učenci bolj potrebujejo odločbo in da bi bili brez odločbe manj uspešni kot učenci, ki imajo status. Učitelji menijo, da se v času pouka na daljavo statusa ne bi smelo upoštevati in da je bilo delo z učenci z odločbo v času pouka na daljavo bolj težavno. Nekaterim učencem z odločbo je bilo učenje v času pouka na daljavo težje.

Zaključek: Učitelji imajo do učencev s prilagoditvami pozitiven odnos. V obdobju pouka na daljavo je bilo delo z učenci z odločbo za učitelje težje, težje pa je bilo tudi učencem z odločbo. Učitelji so mnenja, da se statusa v času pouka na daljavo ne bi smelo upoštevati.

Ključne besede: odločba o usmerjanju otrok s posebnimi potrebami, status športnika, status umetnika, odnos učiteljev, pouk na daljavo, epidemija COVID-19.

UVOD

Slovenska zakonodaja omogoča prilagoditve izvajanja pouka in ocenjevanja učencem, ki iz posebnih razlogov ne morejo opravljati šolanja kot preostali učenci. Tako v šolskem sistemu obstajata v grobem dve vrsti prilagoditev: status perspektivnega ali vrhunškega športnika ali umetnika, ki ga omogoča Zakon o osnovni šoli (ZOsn) (1) in odločba o usmerjanju otrok s posebnimi potrebami, ki jo učenec ali dijak pridobi po postopkih, ki jih opisuje Zakon o usmerjanju otrok s posebnimi potrebami (ZUOPP) (2). Slednja oblika prilagoditev omogoča prilagoditve pouka otrokom z različnimi motnjami v razvoju (kot na primer hiperkinetična motnja, motnja z avtističnega spektra, disleksija) in kroničnimi boleznimi (na primer sladkorna bolezen tipa 1, motnje čustvovanja) (2). Učenci sami poročajo, da lahko razlike pri obravnavi v šoli med njimi ustvarjajo trenja, ki jim botrujejo predsodki in občutek neenakosti. Leta 2010 so učenke OŠ Hudinja v raziskovalni nalogi anketirale učence predmetne stopnje petih osnovnih šol in ugotovile, da si status športnika večinoma uredijo fantje, da na dan porabijo v povprečju eno uro časa za učenje in dve uri za šport. Poročali so, da jih učitelji občasno obravnavajo drugače, kot druge učence in da se kljub morebitnemu padcu šolskega uspeha ne bi odrekli športu (3). Leta 2016 je osnovnošolska raziskovalna naloga preverjala, ali učenci s statusom športnika poznajo svoje pravice in obveznosti in ali njihovi učitelji upoštevajo njihove pravice ter sankcionirajo neizpolnjevanje obveznosti. Rezultati te raziskave so v grobem pokazali, da učitelji poznajo in upoštevajo prilagoditve učencem s statusom športnika ter da znajo ukrepati v primeru kršenja pravil statusa. Ugotovili so, da tudi učenci s statusom športnika poznajo svoje pravice in dolžnosti, hkrati pa se zavedajo, da lahko ob neupoštevanju le-teh pride do prenehanja statusa. Poročali so, da bi nekateri učitelji poostrili kriterije za pridobitev statusa športnika, večini pa se status ni zdel potreben že v osnovni šoli. Menili so, da se na ta način spodbuja kampanjsko učenje (4). V primeru, da so bili prepoznani kot nadarjeni učenci, je Juriševičeva v raziskavi poročala, da ima 1.3 % anketiranih osnovnošolcev vtis, da jih vrstniki zato bolj spoštujejo, 3.2 % pa, da jim zavidajo. Na splošno so bili učenci s statusom osebno zadovoljni

in so bolj verjeli vase kot pred podelitvijo statusa (5). Raziskava na vzorcu 763 učencev rednih šol v Sloveniji, ki so jo izvedli Novljan, Jelenc in Jerman (6), je ugotovila, da imajo zdravo razvijajoči se otroci pozitivna stališča do otrok s posebnimi potrebami, saj je bila več kot polovica pripravljena žrtvovati svoj prosti čas za pomoč tem vrstnikom pri šolskem delu. Raziskava, ki so jo v Sevnici opravili pri 242 učencih četrtega, petega, šestega, osmega in devetega razreda iste osnovne šole, je ugotovila pozitiven, razumevajoč in toleranten odnos do otrok s posebnimi potrebami (7). Prav tako so bili učenci naklonjeni, pripravljene sprejeti drugačnega otroka in so mu bili pripravljene tudi pomagati v raziskavi, ki so jo objavili tuji avtorji (8).

Kot nam je znano, do sedaj še nobena raziskava ni primerjala odnosa učiteljev do učencev z obema vrstama odločb o prilagoditvah pri pouku: s statusom perspektivnega ali vrhunškega športnika ali umetnika in odločbo o usmerjanju otrok s posebnimi potrebami. Prav tako ni raziskave, ki bi ocenjevala morebitne spremembe tega odnosa v času šolanja na daljavo.

S pričujočo raziskavo smo želeli ugotoviti, kakšen je odnos učiteljev do učencev s prilagoditvami pouka v obliki statusa in odločbe, ter preveriti izkušnje učencev in učiteljev v času šolanja na daljavo.

METODOLOGIJA

POTEK RAZISKAVE

Raziskava je bila izvedena v Osnovni šoli Vodmat, Osnovni šoli Poljane in Bolnišničnih šolskih oddelkih Osnovne šole Ledina. Pred vključitvijo v raziskavo so bili vsi učenci od 7. do 9. razreda, katerih starši so se ob pričetku šolskega leta 2019/2020 strinjali s sodelovanjem svojih otrok v raziskavah v okviru šole, ter učitelji seznanjeni z namenom in vsebino raziskave. Na šolski elektronski naslov so prejeli pojasnilo s kratkim opisom raziskave in povezavo do vprašalnika. Sodelovanje v anketi je bilo prostovoljno in anonimno z možnostjo odstopa kadarkoli tekom raziskave. Protokol načrtovane raziskave je bil predstavljen Komisiji Republike Slovenije za medicinsko etiko in je za raziskavo prejel soglasje št. 120-108/2020/3 in 0120-108/2020/6. Raziskava je po-

tekala od junija do konca julija 2020.

ANKETIRANCI

V raziskavo je bilo vabljenih približno 220 učencev, starih 11 do 15 let, ki so v šolskem letu 2019/2020 obiskovali 7., 8. ali 9. razred osnovne šole ter učitelji, svetovalni delavci in učitelji dodatne strokovne pomoči vključenih osnovnih šol. Vsi učitelji so bili odrasli. Vabljeni učenci so obiskovali Osnovno šolo Vodmat, Osnovno šolo Poljana ter Bolnišnično šolo v okviru Osnovne šole Ledina, učitelji pa so bili zaposleni teh treh šol.

Anketo za učence je rešilo 34 učencev sedmega razreda, 53 učencev osmega razreda in 15 učencev devetega razreda, skupaj 102 učenca (66 deklet in 36 fantov). Od vseh je imelo 14 učencev status perspektivnega športnika, dva status vrhunškega športnika, en status perspektivnega mladega umetnika, en status vrhunškega mladega umetnika ter 10 učencev odločbo o usmerjanju otrok s posebnimi potrebami. Dva učenca se glede statusa ali odločbe nista želela izreči. Ostalih 72 učencev pa ni imelo ne statusa ne odločbe.

Anketo za učitelje je rešilo 34 učiteljev.

VPRAŠALNIKI

Vprašalnika sta bila pripravljena obliki elektronske ankete preko spletnega portala 1KA (<https://www.1ka.si>). Odgovori na vprašanja so bili podani preko stopnjevanje Likertove lestvice odgovorov, s pomočjo katere so se anketiranci opredelili, v kakšni meri se strinjajo s predlagano trditvijo (1 - Sploh se ne strinjam; 2 - Delno se ne strinjam; 3 - Niti se strinjam, niti se ne strinjam; 4 - Delno se strinjam; 5 - Popolnoma se strinjam). Dodatno je bilo na vprašanja možno odgovoriti tudi s prostim odgovorom v obliki besedila. Vprašalnika sta v celoti dostopna na povezavi: <https://osf.io/xqjm4/>.

Vprašalnik za učence

Vprašalnik je sestavljen iz dveh delov, ima 23 vprašanj, od tega je 21 vprašanj izbirnega tipa, dve vprašanja pa omogočata odprt tip odgovora. V prvem delu vprašanja preverjajo možna stališča učencev do sovrstnikov, ki imajo pravice do prilagoditev pouka na osnovni šoli. V drugem delu, ki je uporabljen za pričujoč članek, pa sprašujejo

po izkušnjah v času šolanja na daljavo.

Vprašalnik za učitelje na predmetni stopnji osnovne šole

Vprašalnik je prav tako sestavljen iz dveh delov, ima 17 vprašanj, od tega je 15 vprašanj izbirnega tipa in dve odprtega tipa. V prvem delu vprašanja preverjajo stališča učiteljev do učencev, ki imajo pravice do prilagoditev pouka na osnovni šoli, v drugem delu pa sprašujejo po izkušnjah učiteljev v času šolanja na daljavo. Vprašalniki so dostopni na povezavi <https://osf.io/xqjm4/>

ANALIZA PODATKOV

Za analizo podatkov je bila uporabljena opisna statistika in osnovne statistične metode analize podatkov. Uporabljena so bila orodja spletnega portala 1KA (<https://www.1ka.si>) in program Microsoft Excel. Odgovore anketirancev na posamezna vprašanja o stališčih do učencev s statusom in učencev z odločbo smo primerjali s statističnim T-testom. Za statistično značilno je bila upoštevana razlika povprečnih vrednosti, kjer je p-vrednost manj kot 0.05.

REZULTATI

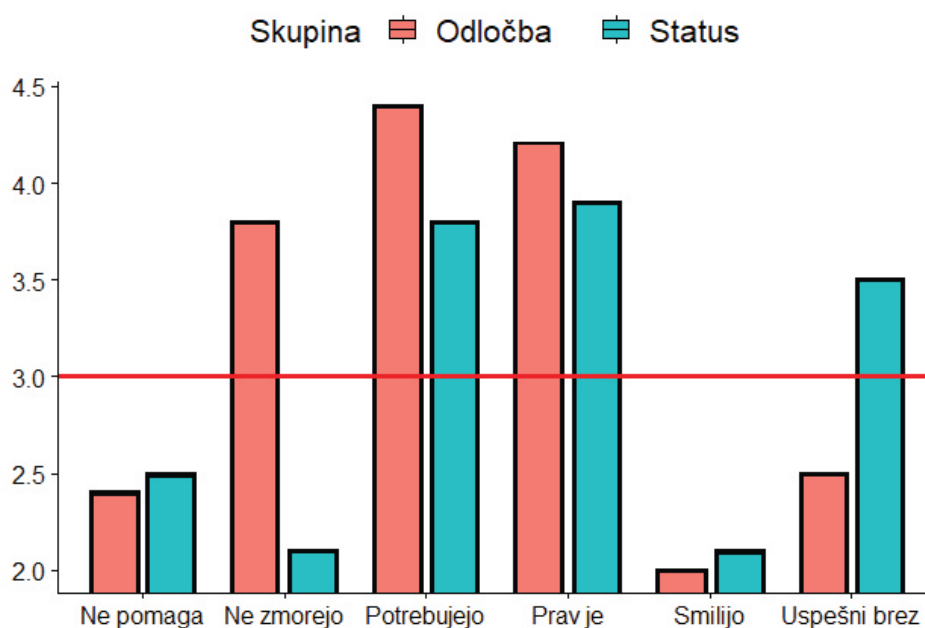
PRIMERJAVA ODNOSA UČITELJEV DO UČENCEV S STATUSOM IN UČENCEV Z ODLOČBO

Primerjavo odnosa učiteljev do učencev z obema oblikama prilagoditev pouka prikazuje Slika 1. Odgovori učiteljev kažejo, da se učitelji v povprečju strinjajo, da učenci status potrebujejo, da je prav, da ga imajo in da bi bili uspešni tudi brez statusa. Ne strinjajo pa se s trditvami, da se jim učenci s statusom smilijo, da jim status ne pomaga in da ne zmorejo toliko, kot povprečen učenec.

Glede učencev z odločbo, pa se učitelji v povprečju strinjajo, da učenci odločbo potrebujejo, je prav, da jo imajo in da ne zmorejo toliko, kot povprečen učenec. Ne strinjajo pa se s trditvami,

da se jim učenci z odločbo smilijo, da bi bili uspešni tudi brez odločbe in da jim ta ne pomaga.

Učitelji se v povprečju statistično značilno bolj strinjajo, da učenci potrebujejo odločbo kot status ($T\text{-test} = -2.763$; $p = 0.011$), da učenci z odločbo ne zmorejo toliko, kot povprečen učenec, ne velja pa to za učence s statusom ($T\text{-test} = -7.039$; $p = < 0.0001$). Učitelji so statistično značilno različnega mnenja, glede tega, ali bi bili učenci z odločbo in statusom brez prilagoditev uspešni ($T\text{-test} = 3.919$; $p = 0.001$). In sicer učenci, ki potrebujejo odločbo, po njihovem ne bi bili uspešni, ne velja pa to za učence s statusom.

Slika 1: Odnos učiteljev do učencev s statusom in učencev z odločbo. Primerjava odgovorov na enakovredni vprašanji. V prikazanem histogramu vidimo povprečje odgovorov učiteljev na navedene trditve o učencih s statusom športnika ali umetnika ter učencih z odločbo na lestvici od 1 - sploh se ne strinjam do 5 - popolnoma se strinjam. Vrednosti večje kot tri pomenijo, da se učitelji s trditvijo v povprečju strinjajo, vrednosti manjše od 3 pa da se s trditvijo v povprečju ne strinjajo.

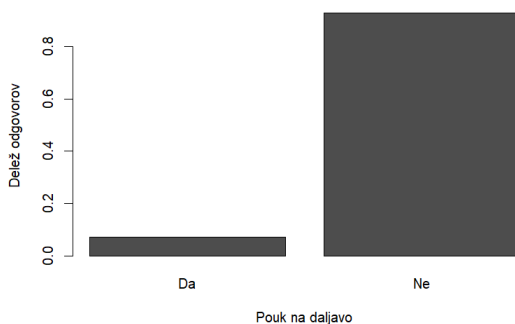
ČAS POUKA NA DALJAVO MED PANDEMIJO COVID-19

V nadaljevanju so predstavljeni deleži odgovorov na postavljena vprašanja izbirnega tipa in nekatere pisne utemeljitve.

Odgovori učencev s statusom perspektivnega ali vrhunskega športnika ali umetnika

Ali to, da imaš status, tvoj položaj v času pouka na daljavo kaj spremeni?

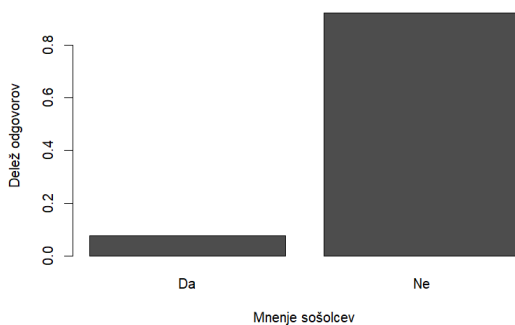
Učenci so svoje odgovore utemeljili z izjavami: »Ne, saj smo bili vsi zmenjeni, kdaj bomo vprašani.« ali »Ne, ker sem imela vse napovedano.«

Slika 2: Delež posameznih odgovorov učencev s statusom na vprašanje če pouk na daljavo kaj spremeni njihov položaj glede statusa ($n = 14$).

Ali se ti zdi, da imajo v času pouka na daljavo tvoji sošolci in sošolke drugačno mnenje o tvojem statusu?

Učenci so izbiro utemeljili z izjavami: »Mislim, da v času pouka na daljavo niso mislili na to.«; »Ne, ker nimam nič bolj prilagojeno, kot če bi bil v šoli.«; »Med delom na daljavo nismo imeli veliko ocen, zato je učenec težko uporabil svoj status.«; »Zdi se mi, da se večina učencev strinja s tem, da status med delom na daljavo ni pomagal.«; »Ne, ker najbrž ne razmišljajo o tem.«

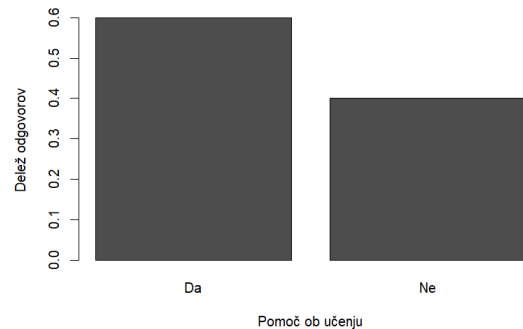

Slika 3: Delež posameznih odgovorov učencev s statusom na vprašanje če se jim zdi, da imajo njihovi sošolci in sošolke v času pouka na daljavo drugačno mnenje o njihovem statusu ($n = 13$).

Odgovori učencev z odločbo o usmerjanju otrok s posebnimi potrebami

Ali dobivaš v času pouka na daljavo enako pomoč med učenjem nove snovi? Na kakšen način?

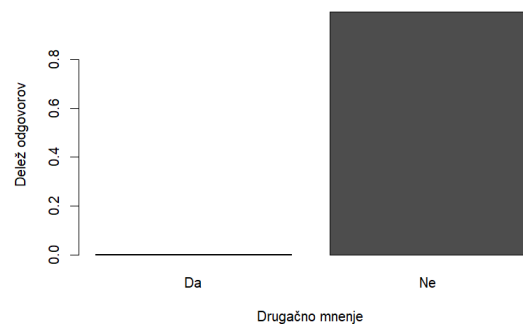
Učenci so v opisnem delu odgovorili, da pomoč dobivajo na naslednje načine: »Od sošolk in sošolcev, včasih tudi od učiteljev.«; »Z učiteljem in učiteljico dodatne strokovne pomoči sem se slišala preko zooma in preko klicev oziroma telefona.«

Slika 4: Delež posameznih odgovorov učencev z odločbo o tem, ali so v času pouka na daljavo imeli enako pomoč ob učenju nove snovi kot pred tem ($n = 5$).

Ali se ti zdi, da imajo tvoji sošolci in sošolke v času pouka na daljavo drugačno mnenje o tvoji odločbi / tvojih prilagoditvah?

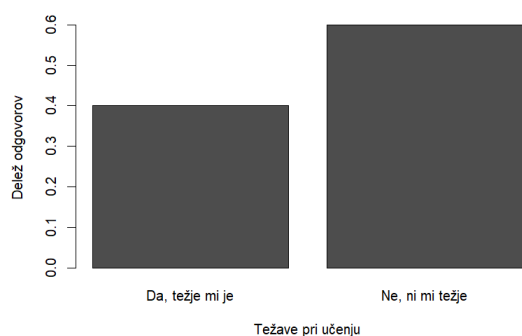
Učenci so svoje odgovore utemeljili z izjavami: »Sploh ne vejo, da jo imam in se tudi ne počutijo več ali manj vredni zaradi tega, ker nimajo odločbe.«

Slika 5: Delež posameznih odgovorov učencev z odločbo na vprašanje o tem, ali imajo sošolci in sošolke v času pouka na daljavo drugačno mnenje o njihovih prilagoditvah ($n = 5$).

Ali ti je v času pouka na daljavo težje pri učenju? Kaj pogrešaš?

Učenci so svoje odgovore utemeljili z izjavami: »Zelo dobro sem speljala to šolanje na daljavo.« in »Res, da vzame več časa, ampak ni težko.«

Slika 6: Delež posameznih odgovorov učencev z odločbo na vprašanje če jim je bilo v času pouka na daljavo težje pri učenju (n = 5).

Odgovori učiteljev

Ali vam je bilo v času pouka na daljavo delo z učenci z odločbo težje/lažje?

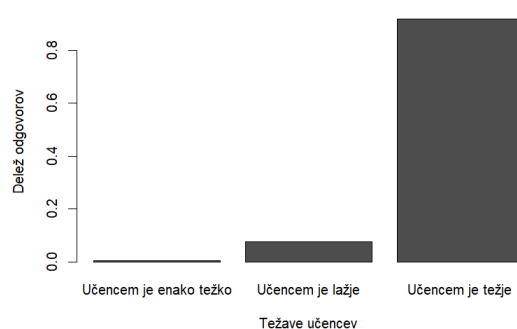
Učitelji so svoje odgovore utemeljili z izjavami: »Ni bilo vedno nedvoumno, kaj učenci delajo, ali razumejo snov in navodila ...«, »Z njimi so delali specialni pedagogi, učitelji smo jim ustrezno prilagodili obseg vsebin.«; »Več je bilo potrebne razlage in usmeritev.« (odgovor se je večkrat ponovil); »Ker ni neposrednega stika, je delo težje.« (odgovor se je večkrat ponovil); »Učenci so bili manj motivirani, dosti časa se je porabilo za vzpodbujanje, delo in rezultat ni bil primerljiv z delom v šoli.«

Slika 7: Delež posameznih odgovorov učiteljev na vprašanje ali jim je bilo v času pouka na daljavo delo z učenci z odločbo težje ali lažje (n = 24).

Ali se vam zdi, da je učencem z odločbo v času pouka na daljavo težje pri učenju?

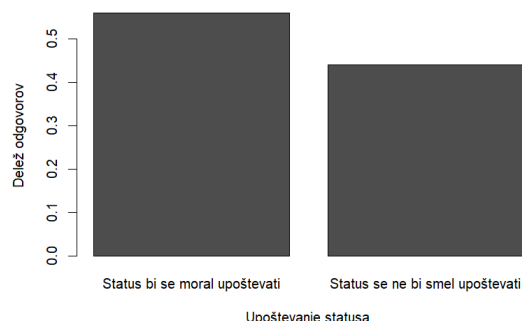
Učitelji so svoje odgovore utemeljili z izjavami: »Rabijo več pomoči, usmerjanja, motiviranja.«; »Ker imajo še dodatne težave.«; »Prepuščeni so sami sebi.«; »Oseben stik z učencem je najpomembnejši, ker dobiš povratno informacijo takoj.« (odgovor se je večkrat ponovil); »Težje si organizirajo čas in delo, težje razumejo navodila, se znajdejo med kopicami nalog.«; »Je manj možnosti za individualno dodatno razlago.«

Slika 8: Delež posameznih odgovorov učiteljev na vprašanje ali se jim zdi, da je učencem z odločbo v času pouka na daljavo težje pri učenju (n = 25).

Ali se vam zdi, da se v času pouka na daljavo ne bi smelo upoštevati statusa? Zakaj tako mislite?

Učitelji so svoje odgovore utemeljili z izjavami: »Ker se učenci niso ukvarjali z dejavnostmi.« (odgovor se je večkrat ponovil); »Ker ga ni mogoče uresničiti.«; »Tudi treningi so potekali na daljavo.«; »Ker je tako šolanje še bolj zahtevno.«; »Saj je enako kot pri pouku.« (odgovor se je večkrat ponovil); »Status otroka s posebnimi potrebami se upošteva v vsakem primeru, saj na daljavo njegove težave ne izginejo, status športnika pa se v primeru, da otrok ne trenira, seveda ne upošteva, saj ni več razlogov za to.« (odgovor se je večkrat ponovil).

Slika 9: Delež posameznih odgovorov učiteljev na vprašanje ali se jim zdi, da se v času pouka na daljavo ne bi smelo upoštevati statusa (n = 25).

RAZPRAVA

Z raziskavo smo želeli ugotoviti, kakšen odnos imajo učitelji do učencev z obema oblikama prilagoditev pouka (odločbo o usmerjanju otrok s posebnimi potrebami ter statusom športnika ali umetnika) in če se je odnos sošolcev in učiteljev do učencev s prilagoditvami med epidemijo kaj spremenil.

ODNOS UČITELJEV DO UČENCEV S STATUSOM

Naši rezultati kažejo strinjanje učiteljev s trditvijo, da imajo učenci status in da ti učenci potrebujejo prilagoditve, hkrati pa verjamejo, da bi bili v šoli uspešni tudi brez njih in menijo, da ti učenci zmorejo toliko kot ostali učenci. V eni preteklih raziskav so bili, za razliko od naših, učitelji mnenja, da v osnovni šoli učenci statusa športnika še ne potrebujejo, saj naj bi ta po njihovem spodbujal kampanjsko učenje (4), podobno pa so menili, da bi bili tudi brez statusa uspešni.

Učitelji niso izrazili strinjanja s stališčem, da se jim učenci s statusom smilijo, ker bi bili preveč obremenjeni. Ne strinjajo se tudi s tem, da učenec glede na njihovo slabo sodelovanje pri pouku status ne pomaga. Predvidevamo, da so mnenja, da ti učenci pri pouku dobro sodelujejo, ali pa da jim kljub slabemu sodelovanju status pomaga. Iz stališč učiteljev, sodelujočih v raziskavi, lahko rečemo, da njihov odnos do učencev s statusom ni nevtralen. Zdi se nam celo pozitiven in iz ugotovitev lahko rečemo, da učitelji, ki so sodelovali v raziskavi, nimajo negativnih predsodkov in/ali stereotipov do učencev s statusom. V raziskavi o učencih s statusom perspektivnega in vrhunskega športnika so v preteklosti ugotovili, da jih učitelji občasno obravnavajo drugače kot preostale učence, vendar se v podrobnosti te ugotovitve niso poglobili (3).

ODNOS UČITELJEV DO UČENCEV Z ODLOČBO

Rezultati kažejo, da se učitelji strinjajo, da imajo učenci z odločbo prilagojen pouk in da menijo, da ti učenci potrebujejo prilagoditve. Ne mislijo pa, da jim glede na njihovo slabo sodelovanje pri pouku odločba ne pomaga. Predvidevamo, da so mnenja, da ti učenci pri pouku dobro sodelujejo, ali pa da jim ob slabem sodelovanju odločba kljub

temu pomaga. Iz teh treh trditev lahko sklepamo na pozitiven odnos sodelujočih učiteljev v raziskavi do učencev z odločbo. Naslednji dve trditvi pa se nagibata k negativnemu odnosu, saj učitelji niso mnenja, da bi bili učenci z odločbo v šoli uspešni tudi brez nje in se strinjajo s tem, da ti učenci ne zmorejo toliko kot povprečen učenec, kar je negativen predsodek in lahko vpliva na počutje in učni uspeh teh učencev. Hkrati pa lahko potrjuje, da jim je odločba res dodeljena zaradi njihovih primanjkljajev, brez katerih bi šolanje težje zmogli. Glede na to, da so mnenja, da ti učenci ne zmorejo toliko, kot povprečen učenec, je presenetljivo, da se ne strinjajo s trditvijo, da se jim ti učenci smilijo. Slovar slovenskega knjižnega jezika navaja definicijo pojma *smiliti se* kot »čutiti čustveno prizadetost, žalost ob nesreči, trpljenju koga« (9). Pričakovali bi, da se učiteljem učenec, za katerega mislijo, da ne zmore toliko, kot povprečen učenec, smili, hkrati pa ima v vsakodnevni uporabi lahko ta izraz negativen predznak.

Iz odgovorov učiteljev, sodelujočih v raziskavi, lahko zaključimo, da njihov odnos do učencev z odločbo ni nevtralen, temveč pozitiven.

RAZLIKA MED ODNOSOM UČITELJEV DO UČENCEV S STATUSOM IN UČENCEV Z ODLOČBO

Rezultati kažejo, da se učitelji strinjajo, da učenci s statusom potrebujejo prilagoditve, še bolj pa se strinjajo s tem, da prilagoditve potrebujejo učenci z odločbo. Menijo, da bi bili učenci s statusom v šoli uspešni tudi brez prilagoditev in da ti učenci zmorejo toliko kot povprečen učenec. Niso pa enakega mnenja za učence z odločbo. Menijo, da ti v šoli ne bi bili uspešni brez prilagoditev in da ne zmorejo toliko kot povprečen učenec. Kot smo že omenili, se lahko otroke s posebnimi potrebami včasih nehote obravnava kot manj sposobne. Iz zgornjih trditev je razvidno, da jih tako obravnavajo tudi nekateri učitelji, medtem ko učence s statusom obravnavajo enako kot ostale otroke. Seveda pa rezultati lahko kažejo tudi na to, da se učitelji zavedajo primanjkljajev, zaradi katerih učenci odločbo potrebujejo.

Zaradi statistično značilnih razlik pri primerjavi teh trditev lahko rečemo, da odnos učiteljev do

učencev s prilagoditvami pouka ni nevtralen, da se razlikuje glede na to, ali ima učenec status ali odločbo. Glede na to, da gre za statistično značilne razlike pri trditvah, ki se tičejo sposobnosti učencev za šolsko delo, lahko rezultate interpretiramo kot pozitiven ali negativen odnos, lahko pa tudi kot nevtralno opažanje učiteljev, saj imajo učenci odločbo dodeljeno zato, ker jim različni primanjkljaji onemogočajo, da bi bili uspešni v šoli (2). Zanimivo pa njihovi vrstniki poročajo o odnosu, ki je do sošolcev z obema vrstama prilagoditev pozitiven, vendar je bolj pozitiven do učencev z odločbo kot tistih s statusom (11). V raziskavi o učencih s statusom nadarjenih Juriševičeva opisuje, da je odnos drugih učencev do njih pozitiven, a se v njeni raziskavi pokažejo tudi elementi ljubosumja pri tistih učencih, ki tega statusa nimajo, saj si prvi lahko ocenjevanja prilagajajo drugače kot večina (5). Podobno se je pokazalo v nekaterih opisnih odgovorih v naši raziskavi, v odgovorih, ki so jih ocenjevali na lestvici pa se je pokazalo, da v povprečju sošolcem s statusom ne zavidajo, še manj pa zavidajo tistim z odločbo (11). Nasprotno pa učenci večinoma podpirajo in razumejo, da imajo nekateri njihovi sošolci odločbo o usmerjanju (11). Tako bi bolj pozitiven odnos sošolcev do tistih z odločbo, kot do tistih s statusom lahko razložili z dobro informiranostjo o konkretnih primanjkljajih njihovih sošolcev z odločbami ali celo s tem, da sami dejansko opažajo, kakšne ovire tem učencem odločba pomaga premagovati (8).

ODNOS V ČASU ŠOLANJA NA DALJAVO MED PANDEMIJO COVID-19

Zanimivo nam je bilo ugotoviti, da vsi učenci s statusom menijo, da njihov položaj v času šolanja na daljavo ni bil spremenjen kljub temu, da se je manj kot polovici učiteljev zdelo, da se v času šolanja na daljavo ne bi smelo upoštevati statusa. Nekateri so to menili zato, »ker se učenci niso ukvarjali z obveznostmi« in »ker ga ni mogoče uresničiti«.

Rezultati kažejo tudi, da le tri petine učencev z odločbo poroča, da so v času šolanja na daljavo dobivali enako pomoč pri učenju nove snovi, dve petini pa ne. Prav tako se trem petinam učencev z odločbo učenje ni zdelo težje, medtem ko sta

dve petini učencev z odločbo menili, da jim je bilo pri učenju težje. Ob tem so bili skoraj vsi učitelji mnenja, da je bilo učencem z odločbo težje pri učenju v času šolanja na daljavo. Iz tega lahko sklepamo, da so se učitelji zavedali situacije učencev z odločbo. Veliki večini učiteljev je bilo delo na daljavo z učenci z odločbo težje. S tem tudi naši rezultati potrjujejo opozorila UNESCO, po katerih naj bi mlade s posebnimi potrebami zaprtje šol zaradi epidemije COVID-19 še posebej prizadelo (11).

SLABOSTI PREDSTAVLJENE RAZISKAVE

Prva slabost naše raziskave je relativno majhen vzorec zajetih učencev in še manjši vzorec učiteljev. Zaradi tega lahko rečemo, da rezultati odražajo samo stališča učencev in učiteljev treh osnovnih šol iz Ljubljane, za posplošitev ugotovitev na vso Slovenijo bi moral biti vzorec večji in zajeti bi moral šole z vseh koncev Slovenije.

Druga slabost je uporaba samoocenjevalnega vprašalnika, ki smo ga sestavili sami in ni bil prej še nikoli uporabljen. Ob analizi rezultatov se je pokazalo, da nekaterih trditvev ne moremo ocenjevati enoznačno, saj bi lahko kazale na negativen ali tudi pozitiven odnos (na primer: »Učenci z odločbo/statusom se mi smilijo«), nekatere trditve pa so vsebovale po več kot eno trditvev (na primer: »Glede na njihovo slabo sodelovanje v šoli jim status/odločba sploh ne pomaga.«). Kljub temu menimo, da nam je v splošnem uspelo oceniti primerjavo odnosa do učencev z različnimi prilagoditvami tudi s temi vprašanji. Ob uporabi samoocenjevalnega vprašalnika na daljavo tudi ni bilo možnosti dodatne razlage, kadar je bilo vprašanje nejasno. Protokol raziskave je namreč spremenila epidemija COVID-19, ki je bila razglašena tik pred načrtovanim pričetkom anketiranja. Onemogočila je, da bi nalogo učencem in učiteljem predstavili v živo in bili prisotni ob tem, ko bi učenci izpolnjevali vprašalnike. Mislimo, da bi preiskovanci tako boljše razumeli namen raziskave in bi ob izpolnjevanju vprašalnika v šoli tudi sodelovali v večjem številu.

PREDLOGI ZA NADALJNJE DELO

Pričujoče ugotovitve bi bilo potrebno preveriti na večjem vzorcu in v pripravljenem vprašalniku popraviti nekatere trditve. Glede na to, da so ne-

kateri učenci poročali, da ne poznajo, kaj pomenijo in zakaj imajo prilagoditve učenci z odločbo, bi bilo potrebno poznavanje usmerjanja učencev s posebnimi potrebami med njihovimi sošolci bolj podrobno raziskati. V primeru, da se pokaže, da je to res pomanjkljivo, bi bilo koristno o razlogih za prilagoditve njihove sošolce poučiti. Raziskave namreč kažejo, da se odnos do učencev s posebnimi potrebami izboljša, če njihovi vrstniki vedo, na kakšen način so ovirani (8).

ZAKLJUČEK

Naša raziskava je pokazala, da je podobno kot odnos učencev, tudi odnos učiteljev do učencev s statusom in učencev z odločbo pozitiven a se razlikuje glede na to, katero obliko prilagoditev imajo. Prav tako večina učiteljev meni, da se v času pouka na daljavo statusa ne bi smelo upoštevati. Učenci z odločbo menijo, da jim je bilo učenje v času pouka na daljavo težje. Prav tako se je učiteljem v tem času delo z učenci z odločbo zdelo bolj težavno. V prihodnje bi bilo potrebno vprašalnik predelati in raziskavo ponoviti na večjem vzorcu anketirancev, če bi želeli ugotovitve splošiti.

IZJAVA O NAVZKRIŽJU INTERESOV

Nihče od avtorjev nima navzkrižja interesov.

LITERATURA

1. Zakon o osnovni šoli (ZOsn) (Uradni list RS, št. 81/06 - uradno prečiščeno besedilo, 102/07, 107/10, 87/11, 40/12 - ZUJF, 63/13 in 46/16 - ZOFVI-K) [Citirano 23. marec 2023]. Dostopno na: <http://pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO448>.
2. Zakon o usmerjanju otrok s posebnimi potrebami (ZUOPP-1) (Uradni list RS, št. 58/11, 40/12 - ZUJF, 90/12, 41/17 - ZOPOPP in 200/20 - ZOOMTVI) [Citirano 23. marec 2023]. Dostopno na: <http://pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO5896>.
3. Sinožič J, Kralj K, Potočnik T, Voršič L. Učenci s statusom športnika [Raziskovalna naloga]. Celje; 2010.
4. Zupanc J, Žohar Ž, Kmecl M. Status perspektivnega ali vrhunškega športnika: Ali te poznam? [Raziskovalna naloga]. Mestna občina Celje: Mladi za Celje. Celje; 2016.
5. Juriševič M. Nadarjeni učenci v slovenski šoli [Znanstvena monografija]. Ljubljana: Pedagoška fakulteta; 2012. [Citirano 23. 3. 2023]. Dostopno na: <http://pefprints.pef.uni-lj.si/1182/>.
6. Novljan E, Jelenc D, Jerman J. Stališča osnovnošolcev do vrstnikov s težavami pri učenju. Defectologica Slovenica. 1998;6(1):7-21.
7. Lisec D. Odnos osnovnošolcev do vključevanja otrok s posebnimi potrebami v redno osnovno šolo (v OŠ Savo Kladičnik Sevnica) [Diplomsko delo]. Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Fakulteta za šport; 2007. [Citirano 23. 3. 2023]. Dostopno na: <https://www.fsp.uni-lj.si/COBISS/Diplome/Diploma22051430LisecDanilo.pdf>.
8. Frederickson N. Bullying or befriending? Children's responses to classmates with special needs. British Journal of Special Education. 2010;37(1):4-12. doi:10.1111/j.1467-8578.2009.00452.x
9. Spletni slovar slovenskega knjižnega jezika. [Citirano 23. 3. 2023]. Dostopno na: <https://fran.si/iskanje?FilteredDictionaryIds=130&View=1&Query=smiliti+se>
10. Drobnič P, Steiner L. Odnos učencev do sošolcev s prilagoditvami v osnovni šoli. Didakta. 2021;31(215):53-58.
11. UNESCO (2021). COVID impact on education. Education: From disruption to recovery. [Citirano 23. 3. 2023]. Dostopno na: <https://www.unesco.org/en/covid-19/education-response>.